

L'horta posa el cronòmetre a zero

Ho havien reclamat el Consell Valencià de Cultura i 118.000 ciutadans que havien signat l'any 2001: calia preservar l'horta de València, un ecosistema de gran valor històric i ambiental. Després de vuit anys en què l'administració no ha fet res per a evitar-ne la destrucció, la Generalitat Valenciana presenta el Pla de Protecció de l'Horta. Si per als uns és una fita història, per als altres és una oportunitat perduda. Parlem-ne.

Sobre el mapa són 12.000 hectàrees de terreny, solcs arrencats on es cultiven tota mena de vegetals, sèquies per on transcorren aigües perfectament domesticades. A vista de pardal, una inacabable catifa on dominen verds i marrons segons l'estació de l'any i la benignitat de l'oratge. Però l'horta de València és molt més que un simple espai periurbà a l'estil dels perímetres hortícoles que es poden trobar a moltes ciutats mediterrànies. Perquè l'horta ha esdevingut un element d'identitat que parla de la història dels valencians, del seu passat romà i àrab, de la seua organització social, de les seues estructures de poder o de la seua agricultura. I tot això, que havia estat reclamat a bastament per associacions

cíviques i entitats culturals, ho acaba de descobrir el president de la Generalitat, Francesc Camps.

Si més no, aqueixa va ser la sensació que va deixar el cap del Consell quan el dia 12 de maig va presentar en societat el Pla d'Acció Territorial de Protecció de l'Horta de València. Es tracta de la primera volta que la Generalitat Valenciana, la institució que ha de garantir la preservació dels elements d'identitat propis, reconeix explícitament el valor d'aquest espai i fa les primeres passes per complir aquest mandat. La fita, per més anecdòtica que sembla, resulta històrica per a tots aquells que s'estimen l'horta. "Difícilment ningú pot tenir un espai com el nostre per a poder-lo mirar i

sentir-se'n profundament satisfet", va declarar Camps mentre admirava els plafons explicatius que, a propòsit de la presentació del pla, havia preparat la Conselleria de Territori i Habitatge.

De la nit al dia, Francesc Camps feia seu el discurs dels qui fins aleshores havien estat considerats uns nostàlgics contraris al desenvolupament. El president de la Generalitat s'erigia en el guardià de les essències d'una horta que aquests darrers decennis ha resistit, a desgrat del menysteniment a què l'han sotmesa els poders públics. Siga com vulga, la sobtada transmutació de Camps no lleva l'escepticisme d'aquells que temen que la presentació del pla és poca cosa més que una maniobra de màrqueting ambiental.

Quinze anys de vida. Amb defectes i virtuts, el Pla de Protecció de l'Horta, per la singularitat, mereix de ser avaluat. El document ha de contribuir a posar els fonaments per a revertir les conseqüències de molts anys de deixadesa i de falta de planificació que han fet que la batalla entre ciutat i horta s'haja decantat sempre contra aquesta. L'absència d'una normativa supramunicipal que preservara aquest patrimoni l'ha deixada a les mans de la discrecionalitat dels 45 ajuntaments que formen l'Horta Sud i Nord. El resultat d'això ha estat el retrocés de l'espai natural i de l'activitat agrícola, fins al punt que alguns estudiosos, com ara Thomas F. Glick, li han donat quinze anys de vida. Les xifres no són pas gaire encoratjadores: de les 52.000 hectàrees que l'any 1956 es dedicaven a l'activitat agrícola s'ha passat a les 28.500 actuals, segons la revista *Mètode*. Bona part de les terres que s'han perdut pel camí han estat requalificades a colp de revisions de plans d'ordenació urbana. A l'ampliació dels límits dels nuclis urbans s'ha afegit, a més, la proliferació de nombrosos polígons industrials. La caòtica dispersió sobre el territori –hi ha 2.579 hectàrees ocupades per polígons industrials distribuïdes en 110 àrees industrials, segons el geògraf Paco Tortosa– en dificulta encara més l'ordenació.

A la pèrdua de terreny, s'hi afegeix la pèrdua, no tan visible però tan perillosa, de qualitat dels terrenys. Les infraestructures hidràuliques, ideades en temps dels àrabs i que van donar peu a un imbricat sistema en què es combinaven assuts, sèquies, aqüeductes i claveguerams, s'han trobat malmeses pel pas del temps. La utilització intensiva de productes químics en els conreus i l'ineficient sistema de canalització d'aigües residuals i industrials procedents de municipis i polígons industrials, han acabat superant, de llarg, la capacitat d'autoregeneració de les aigües. I sense aigua de qualitat, l'horta és condemnada a mort.

A aquests problemes cal afegir-hi, a més a més: la proliferació de vies de comunicació que –en direcció a València o des de València– han romput el territori i han creat barreres que trenquen el *continuum* d'horta; l'abocament incontrolat de residus sòlids, amb el consegüent deteriorament del

valor paisatgístic; i, sobretot, la manca d'un suport decidit als agricultors, considerats fins ara per l'administració més com una rèmorra del passat en situació d'extinció que no com un valor del qual calga tenir cura.

Molt més que un museu. La tasca és, doncs, titànica. El Pla de Protecció de l'Horta hauria de ser l'eina per a redreçar l'agonia que travessa l'horta (vegeu requadre). De fet, el conseller de Territori, José Ramón García Antón, va ser taxatiu durant l'acte de presentació: mentre el pla es trobe en

2000 que va canalitzar la voluntat de molts ciutadans de conservar aquest territori. L'entitat cívica critica el moment que s'ha triat per presentar-lo i, sobretot, la concepció de l'horta que se'n desprèn. El pla, a parer d'Antonio Montiel, membre del col·lectiu i professor de la Universitat de València, "només aborda la problemàtica de l'horta des d'una perspectiva paisatgística, visual" i deixa de banda aproximacions "integrals" en què es tinga en compte el paper dels agricultors. El principal repte del pla consisteix, segons que assenyalen els crítics, a preservar el sistema productiu

"Camps ha creat la il·lusió que el seu pla de protecció salvarà l'horta. I això no és veritat", diuen des de Per l'Horta.

fase de consulta i participació –és a dir, ara mateix– "les requalificacions són inviàbles".

De moment, el Pla de Protecció de l'Horta ja ha topat amb l'oposició frontal de Per l'Horta, un col·lectiu creat entre final dels anys 1990 i principi dels

de l'horta i no pas a protegir merament els terrenys i el paisatge. Montiel sap bé de què parla. Juntament amb uns altres companys, va ser el responsable que l'any 2001 vora 118.000 ciutadans signaren un document per a promoure una iniciativa legislativa popular (ILP)

Cinc estratègies per a salvar l'horta

El Pla de Protecció de l'Horta proposa d'actuar per mitjà de cinc estratègies:

1. Protecció i connexió dels paisatges de l'horta. Estableix un catàleg de zones segons el nivell de protecció a què ha d'estar sotmès cada espai, alhora que proposa de connectar els espais d'horta entre si i entre l'horta i els municipis.

2. Fórmules de gestió i finançament. Adverteix que la "protecció dels valors patrimonials i culturals de l'horta passa necessàriament pel manteniment de l'activitat agrícola de l'horta" o, dit altrament, considera els agricultors part fonamental de l'horta. Per això caldria establir "mesures compensatòries derivades de les funcions i serveis ambientals i de conservació del paisatge", si bé s'ha de fugir d'una "economia de la subvenció i el subsidi".

3. Integració paisatgística de les infraestructures. Cal "evitar la fragmentació de l'horta per noves infraestructures". A més, les zones de transició entre l'espai urbà i l'horta han d'"invitar el ciutadà a visitar-la i gaudir-ne".

4. Protecció del patrimoni cultural i visual. Proposa de catalogar, "promoure un nivell més alt de protecció" i rehabilitar alqueries, assuts i molins, que s'inclourien en itineraris turístics que discorrerien pels antics camins rals.

5. Ús públic recreatiu. L'horta és un "referent d'identitat col·lectiva" i per això cal promoure l'interès ambiental, històric i cultural a través d'itineraris verds, connexió dels parcs urbans amb les àrees recreatives, divulgació de la cultura tradicional, suport a nous serveis turístics i culturals...

—figura legal que permet als ciutadans de presentar propostes de llei si tenen el suport de 50.000 persones— amb l'objectiu promoure una llei de protecció de l'horta. La ILP no va reeixir a causa de la negativa tant del Consell, aleshores comandat per Eduardo Zaplana, com de les Corts, però va posar de manifest la sensibilitat de la societat civil respecte a les agressions al territori. La lluita popular, canalitzada amb el lema “Salvem l'Horta”, va reforçar el sentiment d'identitat de dues comarques —l'Horta Sud i l'Horta Nord—, però, sobretot, va cridar l'atenció de tot el País Valencià sobre la necessitat de preservar aquest patrimoni. “El pitjor no és que s'hagen perdut vuit anys des que es podria haver aprovat la iniciativa legislativa popular. El pitjor és que Camps ha creat la il·lusió que amb aquest pla salvarà l'horta. I això no és veritat”, sentència Montiel.

La negativa del PP a —ni que fora— prendre en consideració la ILP fa que avui molta gent es mostre escèptica sobre l'abast real que el Pla de Protecció de l'Horta pot arribar a tenir. Adrià Bessó, professor d'història de l'art de la Universitat de València, i alhora col·laborador del document que es va presentar el dia 12 passat, ho veu així. L'efectivitat del pla “dependrà de la valentia dels polítics”, assegura, alhora que lamenta que, “per les declaracions, sembla que donen per perduda l'horta sud”, fins ara la més castigada. “Crec que l'horta, tant la del sud com la del nord, és necessària, a banda del valor patrimonial, per una qüestió de qualitat urbana i ambiental”, explica. Per a Roger Cremades, autor del llibre *Macrourbanisme i agressions al paisatge mediterrani*, la presentació del pla ha estat “una operació de màrqueting ambiental molt contradictòria”.

‘Tempus fugit’. El moment triat per a la presentació del pla ha contribuït a despertar suspicàcies. La llei d'Ordenació del Territori i Protecció del Paisatge (LOTPP), aprovada el 2004, obligava la Generalitat a presentar un

pla d'acció per a conservar l'horta. Segons diverses fonts, el pla que ara s'ha presentat i que és conseqüència del mandat de la LOTPP, es va acabar el 2006 però no ha estat fins ara que s'ha presentat. Per què, doncs, ha romàs dos anys en algun calaix de la Conselleria de Territori i Habitatge? “Aquest pla es presenta quan el sector de la construcció ha perdut força. Fa uns quants anys hauria estat inviable per l'oposició dels constructors. És molt més fàcil de protegir un espai quan no és objecte de pressió econòmica”, assegura Cremades. Suspició a banda, sembla irrefutable que en els anys que han passat des que s'hauria pogut aprovar la ILP fins ara, els *mossos* que grues i excavadores han clavats a l'horta han estat com més ha anat més intensos. L'Ajuntament de València, amb l'Autoritat Portuària de company, va desallotjar i arrasar l'horta de la Punta l'any 2002 per substituir-la per una zona d'activitat logística que ara podria reconvertir-se en zona residencial; l'Ajuntament de Catarroja, a l'Horta Sud, va requalificar 1,7 milions de metres quadrats per construir 12.000 habitatges en l'anomenat Nou Mil·leni; un milió es va requalificar a Torrent per tal de construir la urbanització en la zona del Safranar; a l'Horta Nord, el concert previ del PGOU d'Alboraia preveu de convertir en urbanitzables 1,4 milions de metres de terreny per a crear 3.000 cases; aquest mateix ajuntament preveu de traslladar una zona comercial ja consolidada a primera línia de platja a l'interior, a l'anomenada horta de Vera,

que també es trobarà minvada per la prevista ampliació de la Universitat Politècnica de València. Totes aquestes intervencions ja són en tramitació, i per tant són anteriors a la presentació del Pla de Protecció de l'Horta. Política de fets consumats, en diuen.

Si bé el cas d'Alboraia, Catarroja o Torrent resulta cridaner, encara ho resulta més el de València ciutat. Perquè el cap-i-casal va presentar fa només un mes i mig la revisió del PGOU, que inclou la requalificació de 4,5 milions de metres quadrats d'horta. A parer del govern municipal de Rita Barberà, la necessitat futura d'habitatge justifica aquesta actuació. A parer dels més crítics, el nou PGOU liquida l'horta al terme municipal de València.

“El president de la Generalitat va demanar a l'acte de presentació del pla ‘un debat sincer i lleial’ per a poder desenvolupar-lo”, explica Empar Navarro, alcaldessa d'Aldaia i presidenta de la Mancomunitat de l'Horta Sud. “Però, com pot dir això si durant els últims anys s'ha construït de forma desmesurada i desordenada en bastants municipis governats pel PP? Com s'atreveix a presentar ara el PP aquest pla si les revisions dels PGOU de València i Alboraia preveuen de construir milers d'habitatges a molts espais d'horta agrícola?”, es lamenta aquesta alcaldessa del PSPV. De la mateixa opinió és Montiel, de Per l'Horta: “No és veritat que no es requalifiqui ni un metre. Presenten el pla quan els grans negocis immobiliaris ja han estat tancats.”

València metropolitana? Les queixes dels municipis al voltant de València són, a ulls de molts, justificades. La capital va dimitir fa temps del paper de salvaguarda de l'horta que, per mida i importància, li correspondria. Valèn-

J. Romero: “Tècnicament, el pla és ben pensat, però l'efectivitat dependrà del consens polític i social”

D'esquerra a dreta: Antonio Montiel, de Per l'Horta; Empar Navarro, presidenta de la Mancomunitat de l'Horta Sud; Joan Romero, catedràtic de geografia; Vicent Àlvarez, membre del CVC; J. R. García Antón, conseller de Territori. A sota, en verd, la zona de protecció que inclou el Pla de Protecció de l'Horta.

cia, preocupada per convertir-se en la tercera ciutat de l'estat espanyol, no ha exercit mai d'exemple per a la cinquantena de poblacions que es dispersen a la conurbació.

Tot amb tot, aquesta qüestió desemboca en una problemàtica més profunda: l'absència de planificació de l'àrea metropolitana. Al contrari que algunes altres ciutats, com ara Barcelona o Madrid, no hi ha cap ens ni cap pla metropolità que integre València i la corona de municipis que hi ha al voltant, una entitat supramunicipal a través de la qual es planifiquen i es gestionen de manera comuna matèries com ara l'urbanisme, els residus, les infraestructures del transport o el subministrament dels serveis. I l'horta, en tant que realitat present a la capital i a la cinquantena de municipis que l'envolten, hauria d'haver estat en aqueixa agenda que, fins ara, no s'ha arribat a escriure. La complexitat de la problemàtica de l'horta, amb municipis que tendeixen a expandir-se des de la dècada dels 60, en cap cas no es podia abordar de manera seriosa a través de cinquanta plans d'ordenació urbana eixits d'ajuntaments de colors polítics i sensibilitats tan distintes.

El fracàs conreat fins ara en la conservació de l'horta és, per tant, indissociable del fracàs d'aquesta àrea i dels seus governants d'arribar a consensos. La creació d'un àrea metropolitana ha estat, de fet, un objectiu mai aconseguit. Ja el 1946 es va crear la Corporació Administrativa Gran València, que no passà de ser un ens testimonial sense cap capacitat de gestió ni de decisió. En liquidar-la, l'any 1986, es creà el Consell Metropolità de l'Horta, impulsat per l'alcalde de València d'aleshores, Ricard Pérez Casado i el conseller d'Administracions Públiques, Vicent Soler. L'ens fou percebut des del

Volem creure. El Pla d'Acció Territorial de Protecció de l'Horta, presentat per la Generalitat Valenciana, és una bona notícia per a la preservació de l'espai agrícola de l'horta, si de veritat hi ha la intenció real de dur-lo a terme. Des de fa anys, entitats comarcals com l'IDECO de l'Horta Sud, el Centre d'Estudis Comarcals de l'Horta Nord, la Fundació per al Desenvolupament de l'Horta Sud i Per l'Horta reivindiquem una figura de protecció legislativa de l'horta i del seu patrimoni hidràulic. Però fins ara, la desídia i la falta de voluntat política del Consell i d'alguns ajuntaments han fet perdre centenars d'hectàrees d'horta, i han deixat el camp i els llauradors en mans de l'especulació urbanística. No s'ha posat fre a l'urbanisme depredador que ha devorat l'horta en favor d'un progrés malentès basat en el creixement urbà a ultrança. L'horta mil·lenària que dóna nom a la comarca de l'Horta va desapareixent a passos gegantins. Van retrocedint a velocitat alarmant els espais hidràulics de les sèquies del Túria del Tribunal de les Aigües de

Volem creure

Francesc Martínez

Institut d'Estudis Comarcals de l'Horta Sud

València, la sèquia reial de Montcada, la sèquia reial del Xúquer i els motors d'aigua. Per això creiem que el Pla de l'Horta sols serà operatiu quan l'horta agrícola siga declarada parc natural per les Corts Valencianes. No oblidem que aquesta figura legislativa ha evitat la desaparició de dos espais emblemàtics de la comarca: l'Albufera i la ribera del Túria. Aleshores, per què no fem això mateix amb aquelles bosses d'horta més extenses i de més valor ecològic i cultural que encara queden? A més, tenim uns altres models de protecció —com el parc agrari del Baix Llobregat, que abraça 2.900 hectàrees— que ens poden servir d'exemple per a la nostra horta. No oblidem tampoc que ara fa set anys

que el parlament valencià va rebutjar amb els vots del PP la iniciativa legislativa popular que havia presentat Per l'Horta, que demanava la declaració de parc natural per a l'horta. Ara es presenta aquest pla d'acció territorial en un panorama de voracitat urbanística que no s'atura. De fet, el pla qualifica d'horta de gran valor quatre milions de metres quadrats de sòl on diversos ajuntaments (Alboraia, Catarroja i Torrent) pretenen construir habitatges. No hem de perdre de vista tampoc que aquest pla s'ha presentat després de l'anunci de la revisió del PGOU de València per a urbanitzar unes 400 hectàrees d'horta. La viabilitat del Pla de l'Horta passa també per tenir una visió metropolitana d'ordenació del territori, que a hores d'ara no hi és. Per tant, no ens agradaria que el Pla de l'Horta fora una operació més de màrqueting polític buit de la Generalitat que al final acabara en l'oblit. Volem creure.

principi com un contrapoder per part de la Generalitat, governada també pel PSPV, la qual cosa, unida a la dificultat de trobar consens entre la cinquantena de municipis que hi havien d'intervenir, va abocar el Consell Metropolità de l'Horta al fracàs. El 1999, quan feia anys que romania en l'oblit, el PP el va liquidar oficialment. València, i la Generalitat, renunciaven a créixer amb un cert seny i, de retruc, abocaven l'Horta a convertir-se en carn de canó per a l'especulació.

El setge a l'horta, cal dir-ho, no ha estat patrimoni d'un partit polític. "Aquest tipus de qüestions, han de veure's des d'una perspectiva metropolitana, i no des d'una perspectiva tancada de la ciutat i el seu terme. L'horta hauria de ser un element metropolità, en la gestió i en l'aplicació", opina Vicent Álvarez, membre del Consell Valencià de Cultura. Precisament va ser aquesta entitat, que es dedica a assessorar la Generalitat Valenciana i a vetllar per la cultura valenciana, la primera que va advertir de la necessitat de protegir l'horta. Ho va fer l'any 2000, en un dictamen en què

va emplaçar a "definir i aplicar urgentment un marc legal per a la creació d'un organisme supramunicipal i interinstitucional que elabore i implemente un pla de protecció de l'horta". Vuit anys han passat des d'aquell pronunciament. L'actual Pla de Protecció de l'Horta arriba massa tard?

"Hauria d'haver arribat abans", afirma contundent Álvarez, per a qui el pla, "des d'un punt de vista teòric, no està malament". "Hem perdut vuit anys, i un 15% d'horta durant el període", assegura Antonio Montiel, de Per l'Horta. "A l'Horta li queden entre deu anys i quinze", apunta.

Per a Joan Romero, catedràtic de geografia humana de la Universitat de València i membre de l'Institut del Territori, aquest no és el moment de posar-se a discutir si el pla de la Generalitat arriba massa tard o no. "No té sentit lamentar-nos. És més constructiu mirar endavant." Romero es congratula d'un document que "des del punt de vista formal, tècnic i de contingut és ben elaborat i ben pensat", i que compta a més amb el

padrinatge de Carl Steinitz, màxim especialista a Europa en arquitectura del paisatge. El Pla de Protecció de l'Horta és "l'última oportunitat de l'horta de dotar-se d'un marc de protecció i de situar el País Valencià entre les regions que han convertit en una fita la conservació dels seus paisatges culturals". Per aconseguir-ho, "i en això sóc més escèptic —apunta—, caldrà trobar consensos polítics i socials". I és precisament aquí on segurament apareixeran els principals esculls. Hi ha molts interessos que planen sobre aquestes 12.000 hectàrees i, sovint, són massa contraposats. Les divergències es van posar de manifest en la mateixa presentació del Pla de Protecció, segons *Levante-EMV*. Mentre observava un dels plafons explicatius que contenia una imatge aèria dels camps de conreu, el president de la Cambra de Comerç de València i empresari del transport, Arturo Virosque, va preguntar, tot rient: "Fareu una autòpista? Que això a mi m'interessa..."

V. Tena